

РОЗВИТОК ШКІЛЬНИХ ТА ДИТЯЧИХ БІБЛІОТЕК КИЇВЩИНИ В 20-ТІ РОКИ ХХ СТ.

За матеріалами "Бюлетеня Київської окружної інспектури народної освіти" (1926-1928 рр.)

З ІСТОРІЇ
БІБЛІОТЕК
УКРАЇНИ

У

20-ті роки ХХ ст. бібліотеки були складовою частиною політосвітньої системи, культурно-освітніми та політико-виховними центрами для широких верств населення. Держава надавала бібліотекам особливого значення, сприяла їхньому становленню та розвитку.

Слід відзначити, що після революції та громадянської війни 1917-1920 рр. стан бібліотек в Україні різко погіршився. Було втрачено багато цінних зібрань, лише частину з них вдалося зберегти. Проте вже в 20-х роках у республіці утворюється широка бібліотечна мережа на базі дореволюційних публічних і земських бібліотек, книгозбірень навчальних закладів і наукових товариств та організацій. Разом з цим, організуються бібліотеки в новостворених вищих і середніх навчальних закладах, заводських і профспілкових клубах, колгоспах тощо.

З 1923 р. бібліотечне будівництво в Україні набуває більш планомирного характеру. Держава активно сприяла розбудові мережі масових бібліотек і водночас посилила ідеологічний вплив на їхню діяльність. Саме в цей період виходить постанова ЦК РКП(б) "Про посилення партійного впливу на роботу бібліотек" (1923).

Виховання підростаючого покоління було одним із важливих напрямів діяльності радянської освітньої системи. Мережа книгозбірень для дітей поступово зростала. Крім 23 самостійних центральних бібліотек, які існували здебільшого у великих містах, функціонувало 579 дитячих відділень при бібліотеках для дорослих [5].

Наприкінці 20-х років у мережі бібліотек виокремлюються масові та наукові [8]. Першочергова увага приділялася масовим (політосвітнім) бібліотекам, рівень розвитку яких був ще досить низьким. Не вистачало бібліотечних кадрів, у книгозбірнях працювали здебільшого люди без спеціальної освіти і підготовки, слабким був матеріально-технічний стан. Бібліографічна робота переживала період становлення.

Вирішенню подальших практичних і організаційних завдань бібліотечного будівництва сприяв перший Всеукраїнський з'їзд бібліотечних працівників України (1926). На ньому, зокрема, обговорювалися, зокрема, питання роботи серед дітей. Дитяче населення й підлітки у міста та селі (частково) мали обслуговуватися через мережу дитячих філій і відділів при бібліотеках для дорослих. Пропонувалося також зміцнювати структуру тих самостійних книгозбірень для дітей, що вже існували в окремих містах [5].

У той час по всіх округах України організовувалися окружні інспектури народної освіти, кожна з яких видавала свій бюлетень. У Київському окрузі з 1926 по 1928 роки виходив "Бюлетень Київської окружної інспектури народної освіти", на сторінках якого висвітлювалися питання розвитку освіти, шкільництва. У значній частині публікацій відображалися проблеми розвитку книгозбірень. Саме ці заклади були однією з найголовніших ланок у системі самоосвіти, центром позашкільної освіти, до них приходили читачі, які прагнули до знань.

Бібліотечна справа на Київщині в цей період розвивалася досить активно. Створена заново мережа масових книгозбірень налічувала 25 районних бібліотек (у кожній працював кваліфікований бібліотекар), 283 сільські стаціонарні та 190 пересувних. Їхні фонди налічували майже 72 тис. книжок, загальне число постійних читачів становило понад 327 тис. осіб. Мережа бібліотек у м. Києві складалася з великої центральної книгозбірни (200 тис. відвідувань на рік), 9 районних (70 тис. книг та 12 тис. постійних читачів), 19 великих профспілкових бібліотек, 5 самостійних бібліотек для дітей. До цього слід додати ще десятки книгозбірень при клубах, школах, вищих навчальних закладах, фахових і наукових бібліотек обмеженого користування та Всенародну бібліотеку України з її мільйонами томів [4].

Т. Діденко

Водночас бракувало сільських і шкільних бібліотек. Лише в районних школах були невеликі книгозбірні. Не вистачало навчальної і художньої літератури.

Важливість розвитку культури дитячого читання як виховного чинника відзначали всі педагоги. Тому гостро поставило завдання комплектування бібліотек, створення пересувних книгозбірень для сільських шкіл, організації читалень і т. ін.

Саме з метою допомоги педагогам та бібліотекарям у справі добору книги для самостійного читання дітей Комісією української книги при Київській центральній дитячій бібліотеці в 1926 р. було підготовлено бібліографічний покажчик "Дитяча книжка для перших чотирьох громад (1917-1926 рр.)" [1], який охоплював літературу, видану в 1917-1926 рр. та призначену для самостійного читання учнів. Покажчик містить 85 описів книг з анотаціями, згрупованих за темою та віковою ознакою. Це була перша спроба бібліографічної праці, яка сприяла подальшому розвитку бібліографії для дітей в Україні післяреволюційного періоду.

У резолюції конференції з питань дитячої книжки 1928 р. наголошувалося: «Бібліотечне законодавство України, що його тепер складають, повинно передбачити якнайкраще обслуговування книжкою не тільки дорослого, а й дитячого населення України, а тому потрібно в розділі "Типізація бібліотек" накреслити два типи бібліотек: а) бібліотеки для дорослого населення; б) спеціальні бібліотеки всіх форм для дитячого населення. Потрібно звернути увагу на поширення роботи дитячої бібліотеки в галузі довідково-консультаційної праці, на інформаційно-бібліографічну роботу та на фахову підготовку бібліотекарів – керівників дитячого читання» [6].

Проаналізувавши матеріали "Бюлетеня Київської окружної інспектури народної освіти", що відображають загальний стан розвитку шкільних та дитячих бібліотек у 20-ті роки ХХ ст. на Київщині, можна зробити висновок, що:

– уряд приділяв особливу увагу розбудові державної бібліотечної мережі, через яку втілювалися в життя концептуальні ідеї освіти підрастаючого покоління;

– для подальшого розвитку бібліотечної мережі одним із головних завдань уряду було створення мережі дитячих та шкільних бібліотек з метою поширення освіти серед дітей та підвищення загальнокультурного і професійного рівня вчителів;

– значну увагу було приділено вихованню культури читання та освіти підрастаючого покоління;

– мережа бібліотек збагатилася новим офіційно визнаним типом книгозбірень – дитячими.

Література

1. Дитяча книжка для перших чотирьох громад (1917-1926 рр.) // Бюл. Київ. окружної інспектури нар. освіти. – 1926. – № 2. – С. 27-42.

2. До всіх райполітінспекторів та райбібліотекарів. Самоосвітня робота в окрузі // Бюл. Київ. окружної інспектури нар. освіти. – 1926. – № 2. – С. 112-113.

3. Канюка С. До питання про форми зв'язку сільської школи з оточенням // Бюл. Київ. окружної інспектури нар. освіти. – 1928. – № 1-2. – С. 30-37.

4. Лукашенко П. Народна освіта на Київщині на 10 річницю Жовтня // Бюл. Київ. окружної інспектури нар. освіти. – 1927. – № 6. – С. 5-13.

5. Марголіна Г.Н. Бібліотеки для дітей та юнацтва // Резолюції та постанови Першого Всеукраїнського з'їзду бібліотечних робітників, 1-6 лип. 1926 р. – Х., 1927. – С. 10.

6. Резолюція конференцій в справі дитячої книжки // Бюл. Київ. окружної інспектури нар. освіти. – 1928. – № 4-5. – С. 119-125.

7. Ренська Л. Про позакласне читання в сільській школі (з практики Васильківського району) // Бюл. Київ. окружної інспектури нар. освіти. – 1928. – №3. – С. 63-75.

8. Самоосвіта та бібліотека // Бюл. Київ. окружної інспектури нар. освіти. – 1928. – № 1-2. – С. 194-195.